

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра фінансів і кредиту

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з навчальної роботи,

проф. Гаврилюк С. В. _____

_____ 2013 р.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ САНАЦІЄЮ
ПІДПРИЄМСТВ

ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни

підготовки магістра
галузі знань 0305 – Економіка і підприємництво
спеціальності 8.03050801 – “Фінанси і кредит”,

Програма навчальної дисципліни «Управління фінансовою санацією підприємств» для студентів галузі знань 0305 – Економіка і підприємництво, спеціальності 8.03050801 – “Фінанси і кредит”. – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. – 8 с.

” ____ ” _____, 2013 р. – с.

Розробники: Стащук О.В., к.е.н., доцент

Рецензент: Левицький В.В., к.е.н., доцент кафедри фінансів та кредиту

Робоча програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри
протокол № ____ від ____ . . 2013 р.

Завідувач кафедри: _____ (Грудзевич І.Т.)
(підпис) (прізвище, ініціали)

Робоча програма навчальної дисципліни
схвалена науково-методичною комісією Інституту економіки та менеджменту
протокол № ____ від ____ серпня 2013р.

Голова науково-методичної
комісії факультету (інституту) _____ (Бегун С.І.)
(підпис) (прізвище, ініціали)

Робоча програма навчальної дисципліни
схвалена науково-методичною радою університету

протокол № ____ від ____ . ____ . 20__ р.

Вступ

Програма навчальної дисципліни «Управління фінансовою санацією підприємств», складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки «Магістр» галузі знань 0305 – Економіка і підприємництво, спеціальності 8.03050801 «Економіка підприємства».

В економіці України потягом останніх років спостерігається стійка тенденція до зростання фінансово-неспроможних та близьких до банкрутства підприємств, що не мають змоги вчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання перед кредиторами. Така ситуація особливо загострилася під впливом світової фінансово-економічної кризи та відобразилася майже на усіх видах економічної діяльності країни. Як наслідок, держава недоотримує значні суми грошових коштів у вигляді податків, зборів та інших платежів до державного бюджету.

Важливим елементом фінансового оздоровлення економіки країни є відновлення платоспроможності та фінансової стійкості суб'єктів господарювання шляхом здійснення процедури їх санації. Тому, механізм санації підприємств, їх ліквідації та реструктуризації набуває особливої актуальності в сучасних умовах господарювання.

Дисципліна «Управління фінансовою санацією підприємств» є базовою для підготовки магістрів зі спеціальності «Фінанси і кредит» та пов'язана з економічною теорією, макроекономікою, мікроекономікою, фінансами, фінансовим менеджментом, фінансами підприємств, фінансовою діяльністю суб'єктів підприємництва, бухгалтерським обліком та аудитом та іншими дисциплінами.

Пропонована робоча програма відповідає типовій програмі дисципліни «Управління фінансовою санацією підприємств» та рекомендована студентам вищих навчальних закладів економічного спрямування, які здобувають фахову освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, спеціаліста, а також підприємців, менеджерів усіх рівнів і всіх, кого цікавлять питання управління підприємством.

Робоча програма є узагальненням напрацювань у сфері економіки та підприємництва.

Метою робочої навчальної програми є допомога студентам в отриманні ґрунтовних знань з санації та банкрутства суб'єктів підприємництва та практичних навичок у прийнятті економічно обґрунтованих управлінських рішень щодо підвищення ефективності господарювання.

Програма розрахована на навчання за кредитно-модульною системою, що відповідає вимогам Болонського процесу, який упроваджено у вищих навчальних закладах України. Зміст програми в логічній послідовності відображає структуру курсу. Виділено два модулі: «Аналітичне та фінансове забезпечення санації підприємств», «Економіко-правові та організаційні аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємств». Кожна тема робочої програми містить перелік теоретичних питань, їх виклад, завдання з індивідуальної роботи, тестовий контроль для перевірки знань, рекомендовану літературу до вивчення теми.

Автор поєднав під час висвітлення теоретичного матеріалу одночасно високий науковий рівень та доступність для того, щоб студенти краще опанували спеціальні знання про базові поняття господарсько-фінансової діяльності підприємства.

Розроблені згідно з вимогами Болонського процесу тестові завдання (п'ять варіантів відповідей, з яких одна є правильною), сприятимуть глибшому засвоєнню студентами ґрунтовних знань із основних розділів прикладної економіки, набуттю вмінь, спрямованих на отримання заздалегідь намічених результатів господарювання шляхом оптимального використання трудових, матеріальних, фінансових й інших ресурсів підприємства. Їх рекомендується використовувати в процесі поточного, модульного й підсумкового контролю, самоперевірки знань.

Предмет: фінансово-економічні відносини, що виникають у процесі проведення фінансової санації, реорганізації, банкрутства та ліквідації суб'єктів господарювання.

Міждисциплінарні зв'язки. Дисципліна «Управління фінансовою санацією підприємств» пов'язана з дисциплінами фінансового та економічного напрямку, оскільки передбачає знання студентами сучасних способів фінансування підприємств; з дисциплінами організаційно-управлінського профілю, оскільки техніко-економічне обґрунтування будь-якого економічного рішення передбачає проектування організаційної і управлінської структури, розв'язання проблем господарської діяльності; з дисциплінами «Економіка підприємства», «Фінанси підприємств», «Кредитування та розрахунки підприємств», «Бухгалтерський облік», «Фінанси», «Аудит», «Фінансовий аналіз», «Економічний аналіз».

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів**:

1. Аналітичне та фінансове забезпечення санації підприємств.
2. Економіко-правові та організаційні аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємств.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: отримання студентами знань з методології та практичного здійснення фінансової санації та банкрутства підприємств, фінансового забезпечення ліквідаційних процедур, управління процесами підготовки і здійснення фінансового оздоровлення неплатоспроможного підприємства чи його ліквідації в зв'язку з банкрутством.

Завдання: з'ясування сутності фінансової санації та банкрутства, їх економічного змісту та порядку проведення; формування навичок діагностики фінансової кризи та причин її виникнення на підприємстві; оволодіння методикою оцінки ймовірності банкрутства суб'єктів господарювання; визначення методів, правил та джерел фінансування санаційних заходів; з'ясування економіко-правових аспектів санації, банкрутства та ліквідації підприємств; вивчення форм та методів державної фінансової підтримки санації суб'єктів господарювання; оволодіння комплексом питань, пов'язаних із санацією підприємства в судовому порядку; оволодіння методами аналітичного забезпечення проведення фінансової санації та ліквідаційних процедур у зв'язку з банкрутством; набуття навичок планування фінансової санації; засвоєння процедур проведення санаційного аудиту; формування знань з питань реструктуризації та реорганізації підприємств у процесі санації та банкрутства; оволодіння методологічними підходами і методами оцінки вартості майна підприємства; з'ясування змісту понять прихованого, фіктивного та умисного банкрутства, відповідальності за ці зловживання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- сутність та необхідність фінансової санації підприємств;
- основні джерела фінансування санації суб'єктів підприємництва;
- економіко-правові аспекти санації суб'єктів господарювання;
- порядок проведення реструктуризації підприємства;
- методики проведення санаційного аудиту;
- економічний зміст та методи санації балансу.

вміти:

– аналізувати результати господарської діяльності підприємства та визначати ймовірність його банкрутства;

- формувати шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства;
- приймати оперативні рішення щодо проведення санації підприємств;
- визначати джерела фінансування санації;
- здійснювати санаційний аудит суб'єкта господарювання;
- визначати порядок проведення фінансової санації;
- оцінювати вартість майна підприємства в процесі його санації чи ліквідації;
- працювати з науковою літературою; обґрунтовувати прийняті рішення;
- використовувати набуті знання в реальному житті;
- творчо вирішувати економічні, організаційні та виробничі завдання господарської діяльності підприємства;
- вільно володіти понятійним апаратом з питань санації, банкрутства та ліквідації

підприємств;

- розробляти стратегії розвитку діяльності підприємства;
- оцінювати ефективність діяльності підприємства;
- здійснювати поточне планування та оперативне управління реалізацією запропонованих заходів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 162 години / 4,5 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. АНАЛІТИЧНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Тема 1. Економічний зміст фінансової санації підприємств

- 1.1. Фінансова криза на підприємстві: види та фактори виникнення.
- 1.2. Економічна сутність санації підприємств. Прийняття рішення щодо проведення санації підприємств.
- 1.3. Класична модель фінансової санації підприємств.
- 1.4. Суть, завдання та принципи антикризового фінансового управління.
- 1.5. Складові процесу антикризового фінансового управління.

Тема 2. Система раннього попередження та реагування на підприємстві

- 2.1. Суть та основні етапи створення системи раннього попередження та реагування на підприємстві.
- 2.2. Економетричні моделі визначення ймовірності банкрутства підприємства.
- 2.3. Якісні методики оцінки ймовірності банкрутства підприємства.
- 2.4. Експрес-діагностика кризових явищ у фінансовому розвитку підприємства.

Тема 3. Санаційний аудит

- 3.1. Санаційний аудит та санаційна спроможність підприємства. Інформаційне забезпечення санаційного аудиту.
- 3.2. Етапи та порядок проведення санаційного аудиту.
- 3.3. Аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства.
- 3.4. Аудит фінансової сфери підприємства.
- 3.5. Оцінка підприємства на ринку факторів виробництва та реалізації продукції.
- 3.6. Зміст акту аудиторської перевірки.

Тема 4. Форми, правила та умови фінансування санації підприємств

- 4.1. Класифікація форм фінансування санації підприємств.
- 4.2. Суть та види потреби в капіталі підприємства.
- 4.3. Визначення потреби в капіталі підприємства для фінансування основних засобів та нематеріальних активів.
- 4.4. Потреба в капіталі для фінансування оборотних активів підприємства.
- 4.5. Правила фінансування підприємства: золоте правило фінансування, золоте правило балансу, правило вертикальної структури капіталу.
- 4.6. Фінансова рівновага на підприємстві.
- 4.7. Стратегічний механізм фінансової стабілізації на підприємстві.
- 4.8. Тактичний механізм фінансової стабілізації на підприємстві.
- 4.9. Оперативний механізм фінансової стабілізації на підприємстві.

Тема 5. Фінансові джерела санації підприємства

- 5.1. Класифікація внутрішніх фінансових джерел санації підприємств.
- 5.2. Методи збільшення вхідних грошових потоків підприємства.
- 5.3. Способи зниження вихідних грошових потоків підприємства.

- 5.4. Фінансування санації власниками підприємства: збільшення номінальної вартості корпоративних прав, обмін облігацій на акції, альтернативна санація.
- 5.5. Форми участі кредиторів у санації підприємства.
- 5.6. Участь персоналу в санації боржника.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ САНАЦІЇ, БАНКРУТСТВА ТА ЛІКВІДАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Тема 6. Санація балансу

- 6.1. Власний капітал підприємства, його функції та складові.
- 6.2. Збитки підприємства та джерела їх покриття.
- 6.3. Особливості зменшення статутного капіталу підприємства.
- 6.4. Зменшення номінальної вартості акцій.
- 6.5. Особливості зменшення кількості акцій існуючої номінальної вартості.

Тема 7. Інститут банкрутства підприємств в Україні

- 7.1. Банкрутство підприємства: причини виникнення та наслідки.
- 7.2. Поняття і ознаки банкрутства.
- 7.3. Фактори банкрутства підприємств.
- 7.4. Порядок оголошення підприємства банкрутом.
- 7.5. Досудова санація підприємств.

Тема 8. Реструктуризація та ліквідація підприємства

- 8.1. Зміст та порядок проведення реструктуризації підприємства.
- 8.2. Етапи реструктуризації підприємства.
- 8.3. Сутність реорганізації та її види.
- 8.4. Санація підприємства шляхом реорганізації.
- 8.5. Ліквідаційні процедури.
- 8.6. Передавальний та розподільний баланси підприємства.

Тема 9. Оцінка вартості майна підприємства під час його санації чи ліквідації

- 9.1. Необхідність, завдання та принципи експертної оцінки вартості майна підприємства.
- 9.2. Порядок оцінювання вартості майна підприємства-боржника.
- 9.3. Методи оцінки вартості майна підприємства.
- 9.4. Інвентаризація майна як складова частина оцінки його вартості.
- 9.5. Аудиторська перевірка фінансової звітності підприємства в процесі оцінки вартості його майна.

Тема 10. Державна фінансова підтримка санації підприємств

- 10.1. Зміст та необхідність державної санаційної підтримки підприємств.
- 10.2. Форми та методи державної санаційної підтримки підприємств.
- 10.3. Пряме державне фінансування санації підприємств.
- 10.4. Непрямі форми державного фінансового сприяння санації підприємств.

3. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

Екзамен проводиться у письмовій формі. Екзаменаційний білет містить: відкрите питання (12 балів за повну відповідь), 5 визначень (1 бал за повну відповідь на одне питання), 33 тести (1 бал за кожен правильну відповідь, 2 задачі (5 балів за правильно розписану та розв'язану задачу з коментарем та висновком).

4. Методи та засоби діагностики успішності навчання.

В процесі вивчення дисципліни використовують такі методи оцінювання навчальної роботи студента:

- поточне тестування та опитування;

- оцінювання виконання ІНДЗ;
- екзамен.

5. Список джерел

1. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учебный курс / И. А. Бланк. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2005. – 656 с.
2. Брихгем Ю., Гапенски Л. Финансовый менеджмент : полный курс. Т. 2 / Ю. Брихгем, Л. Гапенски. – [пер. с англ. ; под ред. В. В. Ковалева]. – СПб. : Экономическая школа, 1998. – 669 с.
3. Бойчик І. Економіка підприємства : [навч. посіб.] / Ірина Бойчик. – К. : Атіка, 2002. – 480 с.
4. Валдайцев С. В. Оценка бизнеса и управление стоимостью предприятия: учеб. пособие для вузов / С. И. Валдайцев. — М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. — 720 с.
5. Головін М. М. Досудова санація підприємств як альтернативний шлях роздержавлення / М. М. Головін // Про приватизацію: Держ. інформ. бюл. — 2001. — № 11. — С. 44–48.
6. Господарський кодекс України №436-IV від 16.01.2003 : із змінами, внесеними згідно із Законами України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19–20, № 21–22, ст. 144.
7. Гридчина М. В. Финансовый менеджмент: [курс лекцій] / М. В. Гридчина. — 2-е изд., допол. и перераб. — К. : МАУП, 2002. — 158 с.
8. Грідчіна М. В. Управління фінансами акціонерних товариств : навч. посіб. / М. В. Грідчіна. – К. : А.С.К., 2005. – 384 с.
9. Дайле А. Практика контроллинга: [пер. с нем. ; под ред. М. Л. Лукашевича, Е. Н. Тихоненковой] / А. Дайле. — М. : Финансы и статистика, 2001. — 336 с.
10. Єлецьких С. Я., Тельнова Г. В. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навчальний посібник / С. Я. Єлецьких, Г. В. Тельнова. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 176 с.
11. Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” від 30 червня 1999 р. (зі змін. і допов.) // Голос України. — 1999. — 30 лип.
12. Закон України “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні” від 12 липня 2001 р. // Уряд. кур’єр. — 2001. — 12 верес.(№ 36).
13. Закон України “Про цінні папери та фондовий ринок” від 23 лютого 2006 року № 348-IV // Юрист + закон. Інформ. бюл. – 2007. – Іюнь. – CD-R.
14. Закон України “Про аудиторську діяльність” від 14 вересня 2006 року № 140-V// Юрист + закон. Інформ. бюл. — 2007. — Іюнь. – CD-ROM/
15. Закон України “Про акціонерні товариства” № 514-VI від 17 вересня 2008 року // Бухгалтерія. – 2009. – № 12 (843). – С. 9 – 43.
16. Зятковський І. В. Фінансове оздоровлення підприємств: теорія і практика: монографія / І. В. Зятковський. – Тернопіль : Економічна думка, 2003. – 344 с.
17. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / К. В. Ізмайлова. – К. : МАУП, 2000. – 152 с.
18. Колісник М. К., Ільчук П. Г., Віблій П. І. Фінансова санація і антикризове управління підприємством : навчальний посібник / М. К. Колісник, П. Г. Ільчук, П. І. Віблій. – К. : Кондор, 2007. – 272 с.
19. Контроллинг в бизнесе (методологические и практические основы построения контроллинга в организациях) / [Карминский А. М., Оленев Н. И., Примаков А. Г., Фалько С. Г.]. – М. : Финансы и статистика, 1998. – 196 с.
20. Копилук О. І., Штангрет А. М. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навчальний посібник / О. І. Копилук, А. М. Штангрет. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 168 с.
21. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством : монографія / Л. О. Лігоненко. — К. : Вид-во КНТЕУ, 2001. — 589 с.
22. Мендрул О. Г. Вартість підприємств: база оцінки / О. Г. Мендрул // Про приватизацію: Держ. інформ. бюл. — 2002. — № 3. — С. 44–48.

23. Мендрул О. Г. Методологічні особливості оцінки вартості підприємств в умовах економічної трансформації / О. Г. Мендрул // Про приватизацію: Держ. інформ. бюл. — 2002. — № 9. — С. 56–59.
24. Методика розрахунку розміру збитків акціонерів при реорганізації шляхом злиття чи приєднання товариств / Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 4 серпня 2006 року № 720 // Цінні папери України. — 2006. - № 33 (425). — С. 9 – 15.
25. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств / Затверджені рішенням Центральної спілки споживчих товариств України від 28 липня 2006 року // Юрист + закон. Інформ. бюл. — 2007. — Іюнь. - CD-R.
26. Методичні рекомендації щодо визначення вартості чистих активів акціонерних товариств / Затверджені рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17 листопада 2004 року № 485 // Юрист + закон. Інформ. бюл. — 2007. — Іюнь. - CD-R.
27. Національний стандарт № 1 “Загальні засади оцінки майна і майнових прав” : Затв. постановою КМУ від 10 вересня 2003 р. № 1440 // Уряд. кур’єр. — 2003. — 15 жовтня (№ 193).
28. Пепа Т. В., Федорова В. О., Кондрашихін А. Б., Андрєєва О. В. Управління фінансовою санацією підприємств : навч. пос. / [Пепа Т. В., Федорова В. О., Кондрашихін А. Б., Андрєєва О. В.]— К. : Центр учбової літератури, 2008. — 440 с.
29. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 : із змінами, внесеними згідно із Законами України // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 13–14, № 15–16, № 17, ст. 112.
30. Положення про порядок погодження планів санації та мирових угод // Затверджено Наказом Фонду державного майна України від 6 червня 2007 року № 895.
31. Положення про порядок збільшення (зменшення) розміру статутного капіталу акціонерних товариств / Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 22 лютого 2000 р. № 12 // Офіційний вісник України від 10.04.2007. — 2007. — № 23. — С.110.
32. Порядок прийняття рішення щодо проведення додаткових емісій акцій, їх викупу державою або внесення додаткових вкладів до статутних капіталів господарських товариств / Постанова Кабінету Міністрів України від 6 червня 2007 року № 797 // Офіційний вісник України від 18 червня 2007 року. — 2007. — № 42. — С. 76.
33. Порядок проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності суб’єктів господарювання / Постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2006 року № 361 // Юрист + закон. Інформ. бюл. — 2007. — Іюнь. - CD-R.
34. Про методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства / Наказ Міністерства економіки України від 19 січня 2006 року № 14.
35. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посіб / О. О. Терещенко. — К. : Вид-во КНЕУ, 2000. — 412 с.
36. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб’єктів господарювання : навч. посіб / О. О. Терещенко. — К. : Вид-во КНЕУ, 2003. — 554 с.
37. Управління фінансовою санацією : навчальний посібник / [Грачов В. І., Косарева І. П., Прохорова В. В., Кузенко Т. Б.] — Х. : ВД “Інжек”, 2004. — 208 с.
38. Управління фінансовою санацією підприємства : навчальний посібник / [С. Я. Салига, О. І. Дацій, Н. В. Нестеренко, О. В. Серебряков]. — Київ : Центр навчальної літератури, 2005. — 240 с.
39. Хелферт Э. Техника финансового анализа / Э. Хелферт ; [пер. с англ. / под ред. Л. П. Белых]. — М. : Аудит, ЮНИТИ, 1996. — 663 с.
40. Цивільний кодекс України : із змінами, внесеними згідно із Законами України // Відомості Верховної Ради. — 2003. — № 40–44. — Ст. 356.
41. Череп А.В. Фінансова санація та банкрутство суб’єктів господарювання : підручник / А.В.Череп. — К. : Кондор, 2009. — 380 с.
42. Шершньова З. Є., Оборська С. В. Антикризове управління підприємством: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / З. Є. Оборська. — К. : КНЕУ, 2004. — 196 с.